

Projektowany Park Krajobrazowy w Masywie Śnieżnika Kłodzkiego i w Górach Białskich

Celem niniejszego artykułu jest zwrócenie uwagi na potrzebę ochrony środowiska naturalnego w rejonie projektowanego Parku Krajobrazowego w Masywie Śnieżnika Kłodzkiego i wykazanie, że tylko na tej drodze obszar ten może stać się rejonem gwarantującym wypoczynek i spokój coraz liczniejszej rzeszy ludzi szukających wytchnienia w kontakcie z przyrodą.

Z trzech projektowanych na terenie województwa wrocławskiego parków krajobrazowych: Masyw Ślęży, Góry Stołowe oraz Masyw Śnieżnika Kłodzkiego i Gór Białskich, ten ostatni jest niewątpliwie najciekawszy pod względem przyrodniczym. Projektowany Park obejmowałby Masyw Śnieżnika Kłodzkiego 1425 m npm ze szczytami: Mały Śnieżnik 1318 m npm, Trójmorski Wierch 1145 m npm i szereg mniejszych wzniesień oraz pasmo Gór Białskich ze szczytami: Rudawiec 1106 m npm, Czernica 1083 m npm, Suszyca 1047 m npm, Łysiec 964 m npm i inne. Granica północna Parku przebiegać będzie wzdłuż szosy Idzików — Przełęcz Puchaczówka — Stronie Śląskie i tu skręci na północ obejmując Łądek Zdrój. Na wschodzie i południu teren sięga po granicę państwa, a na zachodzie pokrywa się z linią lasów i pól uprawnych biegnącą od Trójmorskiego Wierchu — zboczami Zagrodnika, Iglicznej do Idzikowa (ryc. 1).

Znamienne jest, że teren Parku obejmie najslabiej zaludnione tereny powiatu Bystrzyca Kłodzka: średnia ilość mieszkańców na km² dla całego powiatu — 58,1, a % ludności zamieszkałej w miastach 44,7 (dane wg *Rocznika Statystycznego Województwa Wrocławskiego za rok 1971*). Osadnictwo na omawianym terenie jest zlokalizowane wyłącznie wzdłuż dolin potoków, a wsie mają rozproszoną zabudowę charakterystyczną dla osadnictwa z przewagą gospodarki hodowlanej.

Dominującym typem krajobrazu na terenie projektowanego Parku są masywy i grzbiety górskie o stromych stokach i spłaszczonych wierzchołkach, prekambryjskie serie metamor-

Ryc. 1. Szkic sytuacyjny projektowanego Parku Krajobrazowego w Masywie Śnieżnika Kłodzkiego i Górach Bialskich. 1 — granica państwa, 2 — potoki, 3 — granica lasu, 4 — osiedla, 5 — szczyty górskie, 6 — rezerwy przyrody, 7 — projektowana granica Parku. — Situation sketch of the projected Scenic Park in the Massif of Śnieżnik Kłodzki and the Bialskie Mtns. 1 — State boundary, 2 — streams, 3 — timber line, 4 — settlements, 5 — mountain peaks, 6 — nature reserves, 7 — boundary of the projected Scenic Park

ficzne porośnięte rozległymi lasami, a niższe partie stoków i dna dolin są zajęte przez duże obszary łąk i pastwisk (ryc. 2). Góry Bialskie odwadnia Biała Łądecka z potokami Białką, Morawką i Kleśnicą, a Masyw Śnieżnika Nysa Kłodzka z Wilczką. Wszystkie te potoki, na odcinkach będących w granicach projektowanego Parku, mają bardzo czystą wodę i są miejscami

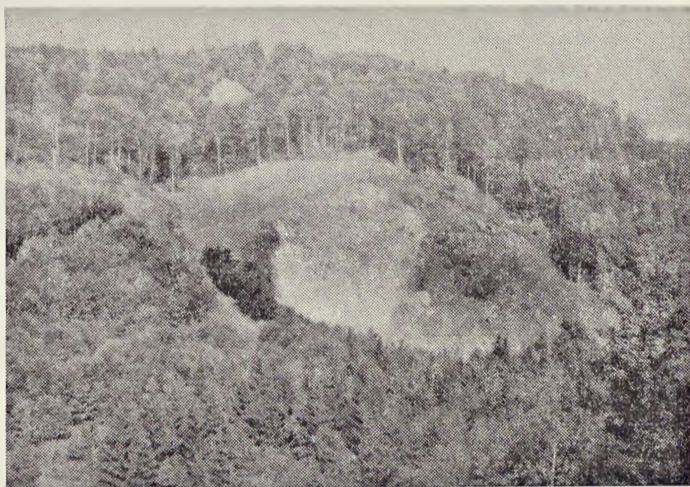
Ryc. 2. Masyw Śnieżnika widziany z rezerwatu „Nowa Morawa.” —
The massif of Śnieżnik seen from the „Nowa Morawa” nature reserve.
Fot. Z. Jakubiec

Ryc. 3. Drzewostan bukowy na Józefówce na ubogim siedlisku. — Beech-
stand at Józefówka in a poor habitat. Fot. Z. Jakubiec

występowania ryb łososiowatych pstrąga i lipienia (Bern dt 1941). Teren ten, w porównaniu z innymi partiami Sudetów, odznacza się odrębnymi postaciami zbiorowisk leśnych. Zachowały się tutaj, najpiękniejsze w Sudetach, lasy regla dolnego z udziałem typowych dla nich zbiorowisk roślinnych. Swoistość lasów bukowych (ryc. 3), występujących w miejscach żyznych i w dolinach potoków spowodowała, że zostały one uznane za odrębną odmianę geograficzną (Matuszkiewicz W. i A. mscr., cyt. za Fabiszewskim J. 1970). Również stare drzewostany świerkowe, rosnące w najwyższych partiach terenu, są w małym stopniu zmienione i występuje tutaj miejscowy ekotyp świerka, którego najpiękniejsze okazy objęto ochroną w rezerwacie „Nowa Morawa”. Obecność świerków miejscowego pochodzenia, odpornych na okiść i kornika oraz doskonale przystosowanych do lokalnych warunków klimatycznych, stwarza możliwości produkcji i wprowadzania materiału sadzeniowego bardzo dobrze przystosowanego do terenu, na miejsce drzewostanów świerkowych nieznanego pochodzenia sadzonych w okresie powszechnego handlu nasionami drzew leśnych. Teren projektowanego Parku jest ostoją licznych populacji: jeleni, saren i dzików, a z ptaków występują tutaj między innymi głuszec, cietrzew, jarząbek, bocian czarny i bardzo rzadki puchacz.

Rejon Śnieżnika Kłodzkiego stanowi strefę przejściową dla wielu elementów flory i fauny karpackiej z jednej strony, a z drugiej elementów zachodnich na terenie Sudetów. Na Trójmorskim Wierchu zbiegają się natomiast granice działów wodnych trzech mórz: Bałtyckiego, Północnego i Czarnego. Jest to jedna z przyczyn, że obszar ten jest niezwykle interesujący z punktu widzenia fito- i zoogeografii (Sembrat 1948, Wiktor 1964, Witkowski 1972). Osobliwości przyrodnicze omawianych obszarów sprawiły, że już przed wojną założono w Międzygórzu stację badawczą (ryc. 4). W wyniku wszechstronnych badań fauny tych terenów stwierdzono występowanie całego szeregu form endemicznych, głównie spośród błonkówek i roztoczy (Pax jun. 1944). Również osobliwa jest fauna jaskiń, które znajdują się na terenie przyszłego Parku (Stach 1939, Sokółowski 1939, Pax, Maschke 1935, Hajduk i Ogorzałek 1970). Do szczególnie interesujących należy zaliczyć Jaskinię Niedźwiedzią (ryc. 5), odkrytą w 1955 roku i uznaną za pomnik przyrody nieożywionej w 1969 roku. Jej łączna długość poznanych ciągów wynosi ponad 2000 m. Jaskinia ta posiada bogatą szatę naciekową z szeregiem różnorodnych form oraz namuliska z obfitym materia-

Ryc. 4. Kamieniołom marmuru Kletno II w masywie Śnieżnika. — The „Kletno II” marble quarry in the massif of Śnieżnik. Fot. Z. Jakubiec

łem paleozoologicznym. Między innymi duża ilość szczątków niedźwiedzia jaskiniowego spowodowała nazwanie jej Jaskinią Niedźwiedzią. Jaskinia jest obecnie obiektem wszechstronnych prac naukowych z zakresu: speleologii (Pulina M. 1970, Pulinowa N. Z., Pulina M. 1970), paleozoologii (Wiszniowska 1967, 1970) i innych dyscyplin. W najbliższej przyszłości zostaną podjęte prace nad udostępnieniem dla ruchu turystycznego tej części jaskini, w której występują najpiękniejsze formy naciekowe.

Warto podkreślić, że już przed wojną wychodziło osobne czasopismo poświęcone tym terenom¹, a lista publikacji omawiających florę i faunę na obszarze projektowanego Parku obejmuje do dzisiaj kilkadziesiąt pozycji i dlatego rejon Śnieżnika Kłodzkiego i Gór Bialskich może uchodzić za jeden z najlepiej poznanych w Polsce.

W chwili obecnej na terenie projektowanego Parku znajdują się cztery rezerваты przyrody (ryc. 1).

„Śnieżnik Kłodzki” — powierzchnia 192,9 ha. Według Monitora Polskiego nr 63 z r. 1965, poz. 350 obszar rezerwatu wynosi 181,24 ha. Obejmuje partie szczytowe góry. Ochronie

¹ „Belträge zur Biologie des Glatzer Schneeberges”

Ryc. 5. Draperie w Sali Pałacowej w Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie. —
Calcareous draperies in the Palace Chamber of the Bear Cave at Kletno.
Fot. T. Olszewski

podlegają tu roślinność leśna i halna reprezentująca resztki elementu karpackiego w Sudetach.

„Puszcza Śnieżnej Białki” — powierzchnia 124,68 ha (Monitor Polski nr 48 z r. 1963, poz. 242). Obejmuje fragment lasu naturalnego w piętrze reglowym.

„Nowa Morawa” — powierzchnia 22,16 (Monitor Polski nr 53 z r. 1971, poz. 346). Obejmuje fragment lasu naturalnego w reglu dolnym z lokalnym, sudeckim ekotypem świerka.

„Wodospad Wilczki” — powierzchnia 2,75 ha (Monitor Polski nr 10 z r. 1958, poz. 64). Ochronie podlega największy w Sudetach wodospad (28 m) wraz z rejonem przełomu i fragmentem lasu dolnoregłowego (ryc. na 2 str. okładki).

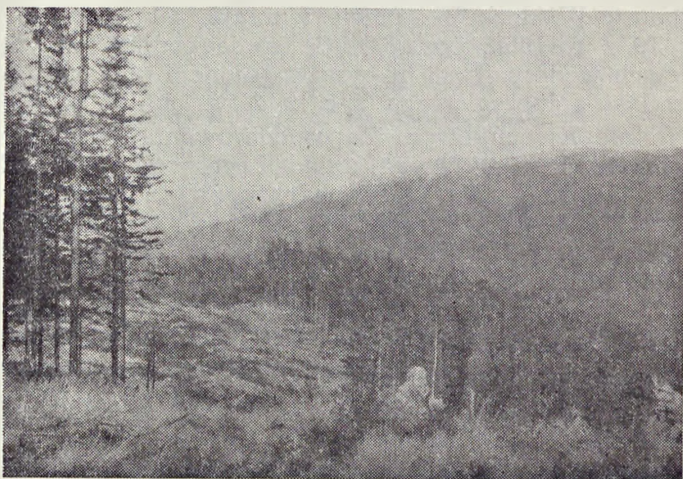
W Planie Kierunkowym Zagospodarowania Turystycznego Polski, opracowanym przez Zakład Zagospodarowania Turystycznego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki (Wrocław 1970 — maszynopis), obszar ten został zakwalifikowany do kategorii I, co zakłada dominującą funkcję turystyki na tych terenach. O zaliczeniu omawianego terenu do I kategorii, z przeznaczeniem głównie dla wypoczynku urlopowego, zadecydowały następujące czynniki: urozmaicona rzeźba terenowa, występowanie rozległych lasów, dobre warunki narciarskie i obecność uzdrowiska w Łądku Zdroju, posiadającego źródła mineralne i siarczane oraz radoczynne wysokowartościowe borowiny.

Od maja 1972 r. trwa, podjęta przez „Życie Warszawy” akcja na rzecz budowy na tym terenie ośrodka wczasowo-wypoczynkowego, nazwanego umownie Zakopane II. Lepiej byłoby używać nazwy lokalnej — Kamienica. Rzecznicy budowy ośrodka zwracają uwagę na istotne argumenty przemawiające za lokowaniem go właśnie w tym terenie, a to:

możliwość wykorzystania dogodnych warunków w terenie minimalnie zagospodarowanym, a w związku z tym możliwość zaprojektowania od podstaw nowoczesnego ośrodka,

aktywizacja bardzo słabo zaludnionych i ubogich terenów, wspomniane już wyżej doskonałe warunki fizjograficzno-przyrodnicze (teren I kategorii).

Właściwe przeprowadzenie tej bardzo pożytecznej akcji daje autentyczne możliwości stworzenia na tych terenach nowoczesnego ośrodka wypoczynkowego, w pełni wkomponowanego w krajobraz. W trakcie trwania szerokiej dyskusji prasowej, w minimalnym stopniu zwraca się uwagę na ochronę elementów przyrodniczych środowiska, a tylko nadanie tym zagadnieniom odpowiedniej rangi już w trakcie pierwszych prac projektowych i inwestycyjnych gwarantuje, że będzie to ośrodek posiadający trwale zabezpieczone swe walory wypoczynkowe. Należy dążyć, aby już w fazie projektowania nowego ośrodka wypoczynkowego na terenie omawianego Parku Krajobrazowego, jak i w przypadku podejmowania innych decyzji dotyczących zagospodarowania tych terenów, zasięgano na bieżąco opinii przyrodników różnych specjalności, aby z jednej strony uniknąć możliwości popełnienia czasem nieodwracalnych błę-

Ryc. 6. Widok Suszycy ze stoków Zawady. Fragment projektowanego Parku Krajobrazowego w Masywie Śnieżnika i Gór Białskich. — Suszyca hill seen from the slopes of Zawada. Part of the projected Scenic Park in the Massif of Śnieżnik and the Bialskie Mtns. Fot. Z. Jakubiec

dów, a z drugiej strony ustrzec się przed koniecznością wprowadzania zmian w opracowanych już projektach.

Przy zagospodarowywaniu terenów projektowanego Parku Krajobrazowego należy położyć szczególny nacisk na zachowanie następujących elementów środowiska przyrodniczego:

1. Czystość wód — poprzez pełną kanalizację istniejących i projektowanych ośrodków i zainstalowanie niezbędnych oczyszczalni ścieków, likwidację wszystkich dzikich ścieków kanalizacyjnych i ciągłą kontrolę jakości wód.

2. Ochronę flory — poprzez otoczenie opieką i stałym nadzorem istniejących rezerwatów i stanowisk florystycznych. Rozpatrzenie potrzeb rozszerzenia sieci rezerwatów np. o piękne buczyny w Dolinie Kleśnicy i in. Objęcie ochroną jako pomniki przyrody cennych okazów drzew i zabytków przyrody nieożywionej. Na tle tego zagadnienia powstaje problem ochrony szczytu Śnieżnika. Należy zrezygnować z lokowania na szczycie obiektów inwestycyjnych np. schroniska, stacji wyciągów itp. Dla celów narciarstwa można z powodzeniem wykorzystać wyciągi orczykowe, czynne tylko w okresie zimowym, a gwarantujące w okresie letnim ochronę cennych stanowisk florystycznych.

3. Ochronę fauny — poprzez wyznaczenie istniejących ostoi zwierzyny i stanowisk rzadkich przedstawicieli niektórych grup zwierząt oraz takie zaprojektowanie szlaków turystycznych, aby stworzyć dostatecznie duże oazy spokoju.

4. Zachowanie istniejącej równowagi biologicznej — poprzez rzetelne przestrzeganie obliczonej pojemności turystycznej i niedopuszczenie do nadmiernej eksploatacji turystycznej terenów Parku Krajobrazowego. Należy podkreślić, że w porównaniu z Karkonoszami czy Tatrami, Masyw Śnieżnika zajmuje stosunkowo niewielki obszar i dlatego istnieje realna groźba jego szybkiej dewastacji przy przekroczeniu pewnych optymalnych ilości ludzi odwiedzających ten teren. Na skutek słabej penetracji gospodarczej i turystycznej tych rejonów do chwili obecnej posiadają one jeszcze — utrzymaną równowagę biologiczną (ryc. 6).

SUMMARY

The projected Scenic Park in the massif of Śnieżnik Kłodzki and in the Bialskie Mtns.

In the massif of Śnieżnik and in the Bialskie Mtns. which surround the Basin of Kłodzko in the south-east, a Scenic Park is planned to be established in the near future. That territory is very interesting from the phyto- and zoogeographical points of view; moreover, it supports beechwoods which belong to the best preserved forests in the Sudeten Mtns., and also includes other biotopes. Due to these values this territory is especially suitable for comparative ecological investigations to be conducted in it. Even before the War it was explored and studied very intensively and comprehensively and is now regarded to be one of those best known and elaborated.

In 1972 a plan was put forward to build in that territory a large touristic and recreational centre. This would essentially change the demographic conditions and entail alterations in the man-made landscape and biocenoses of that rather small area. To lessen the effects of human activity and to safeguard permanently the natural values of that territory the author proposes:

to protect its waters by a full control of the sewage discharged in them,

to protect its flora by the establishment of new nature reserves and a supervision of the hitherto known localities of plants,

to protect its fauna by setting aside its refuges, ascertaining the localities of the representatives of some rare invertebrates and by establishing suitable network of tourist trails to create extensive „oases of quietude” for the animals,

to prevent its intensive touristic exploitation and to restrict the number of visitors in accordance with the calculated touristic capacity of that territory.

PISMIENICTWO

Berndt R. 1941 *Die Forellengewässer der Grafschaft Glatz*, Zeit. f. Fischerei und deren Hilfswissen, vol. 39, s. 219—242.

Fabiszewski J. 1970 *Wstępna charakterystyka geobotaniczna otoczenia Jaskini Niedźwiedziej w Masywie Snieżnika*. Acta Univ. Wratislav. Nr 127, Stud. Geograf. XIV, s. 85—117.

Hajduk Z., Ogorzałek A. 1970 *Wyniki badań faunistycznych Jaskini Niedźwiedziej*. Acta Univer. Wratislav. Nr 127, Stud. Geograf. XIV, s. 79—84.

Matuszkiewicz W. u. A. (mscr.) *Übersicht über Buchenwälder von Polen und ihre regionale Gliederung*.

Pax F. 1944 *Alter und Herkunft der Tierbevölkerung im Glatzer Schneegebirge*. Jahresber. d. schles. Gesell. f. Vaterland. Cultur (1943) R. 116, s. 37—61.

Pax F., Maschke K. 1935 *Die Höhlenfauna des Glatzer Schneeberges*. Beitr. z. Biol. Glatz. Schneeberg. z. 1, s. 7—72.

Pulina M. 1970 *Wstępne wyniki badań nad środowiskiem geograficznym Jaskini Niedźwiedziej*. Acta Univ. Wratislav. Nr 127. Stud. Geograf. XIV. s. 5—37.

Pulinowa M. Z., Paulina M. 1970 *Analiza spekań Jaskini Niedźwiedziej*. Acta Univ. Wratislav. Nr 127. Stud. Geograf. XIV, s. 38—43.

Sembrat K. 1948 *Fauna Śląska i jej zoogeograficzne nawiązania*. Oblicze Ziemi Odzyskanych, Dolny Śląsk. Książnica-Atlas. Wrocław — Warszawa.

Sokolowski R. 1939 *Cetopiden aus den Höhlen des Schneeberggaues*. (Col.) Beitr. z. Biol. Glatz. Schneeberg. z. 5, s. 415—426.

Stach J. 1939 *Die Collembolenfauna der Salzlöcher bei Seitendorf*. Beitr. z. Biol. d. Glatz. Schneeberg. z. 5, s. 395—415.

Wiktor A. 1964 *Mięczaki Ziemi Kłodzkiej i Gór Przyległych*. Studium faunistyczno-zoogeograficzne. PTPN, Mat. przyrod. Kom. Biol. vol. 19, z. 1, s. 1—132.

Wiszniewska T. 1967 *Nowe znalezisko paleontologiczne w Sudetach*. Przegl. Zool. R. 11, z. 4, s. 430—433.

Wiszniewska T. 1970 *Wstępne wyniki badań fauny kopalnej w Jaskini Niedźwiedziej*. Acta Univ. Wratislav. Nr 127. Stud. Geograf. XIV, s. 45—70.

Witkowski A. 1972 *Charakterystyka Cottus gobio L. z Dzikiej Orlicy i Kamiennego Potoku na Dolnym Śląsku*. Pol. Arch. Hydrobiol. R. 29, z. 4.